

Семенова В.Г.
д.е.н., професор
Одеський національний економічний університет

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток вітчизняних підприємств промислового комплексу в Україні знаходиться сьогодні під впливом багатьох факторів. Важливого значення набувають в наш час інноваційні перетворення на підприємствах та процеси формування інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність виступає в сучасних умовах важливим підґрунтям забезпечення конкурентних переваг на ринках збуту і зростання іміджу та вартості підприємства. Разом з тим протягом останніх років спостерігається тенденція до уповільнення інноваційної активності вітчизняних підприємств, що перешкоджає процесам формування інтелектуальної власності.

Теоретичним аспектам щодо сутності інтелектуальної власності присвятили свої дослідження такі зарубіжні вчені: Л. Едвінсон, В. Коен, В. Ландес, П. Салліван, Б. Хіросакі [1-5].

Методологічні та практичні аспекти процесів формування інтелектуальної власності відображені в працях таких вітчизняних науковців як О. Б. Бутнік-Сіверський, М. В. Вачевський, О. В. Кендюхов, З.В. Пічкурова та інші [6-9].

Метою дослідження є аналіз основних джерел та напрямків забезпечення фінансування процесів формування інтелектуальної власності на вітчизняних підприємствах.

Відповідно до мети дослідження були виділені наступні завдання:

- проаналізувати процеси створення об'єктів інтелектуальної власності в динаміці останніх років;
- дослідити основні джерела фінансування процесів формування інтелектуальної власності;
- визначити основні напрямки забезпечення фінансування процесів формування інтелектуальної власності на підприємствах.

В таблиці 1 наведені дані щодо надходження заявок на об'єкти промислової власності (ОПВ) в Україні.

Таблиця 1

Надходження заявок на об'єкти промислової
власності в Україні

Об'єкти промислової власності	2013	2014	2015	2016	2017	Темп приросту 2017 до 2013, в %
Винаходи	5 418	4 814	4 495	4 095	4 048	-25,29
Корисні моделі	10 175	9 384	8 620	9 557	9 105	-10,52
Промислові зразки	3 778	2 664	2 080	3 302	2 480	-34,36
Знаки для товарів і послуг, топографії та ін.	34 396	27 284	32 624	35605	37 821	+9,96
Всього зареєстровано	53 767	44 146	47 819	51559	53 454	-0,58

Джерело: сформовано за [10]

Аналіз таблиці 1 свідчить, що у 2017 році відбувається зменшення кількості надходження заявок на об'єкти промислової власності в Україні як в цілому – на 0,58 %

так і за окремими видами: на винаходи – на 25,29 %; на корисні моделі – на 10,52 %. Найбільш суттєве скорочення має надходження заявок на промислові зразки – 34,36 % до показника 2013 року.

Протягом досліджуваного періоду дещо збільшується кількість заявок на знаки для товарів і послуг, топографії та ін. – на 9,96 % до показника 2013 року.

В таблиці 2 відображена структура зареєстрованих охоронних документів на ОПВ.

Таблиця 2

Структура зареєстрованих охоронних документів на ОПВ
за 2013 -2017 рр., %

Об'єкти промислової власності	2013	2014	2015	2016	2017
Винаходи	11,81	11,18	11,55	9,07	7,57
Корисні моделі	32,95	30,99	31,24	29,16	17,04
Промислові зразки	6,53	8,30	9,66	7,96	4,64
Знаки для товарів і послуг, топографії та ін.	48,71	49,53	47,55	53,81	70,75
Всього зареєстровано	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: сформовано за [10]

Аналіз таблиці 2 свідчить, що протягом досліджуваного періоду (2013-2017 рр.) найбільшу питому вагу в структурі охоронних документів на ОПВ складають знаки для товарів і послуг, топографії та інші види і їх доля зростає і складає у 2017 році 70,75 %. Питома вага корисних моделей суттєво зменшується за досліджуваний з 33 % у 2013 році до 17 % у 2017 році. Питома вага винаходів у загальній кількості об'єктів промислової

власності незначна і має тенденцію до зниження: з 11,81 % у 2013 році до 7,57 % у 2017 році. Найменшу питому вагу у складі ОВП мають промислові зразки і спостерігається тенденція до її зниження: з 6,53 % у 2013 році до 4,66 % у 2017 році.

Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1) Спостерігається чітка тенденція до скорочення кількості винаходів та корисних моделей.

2) Вітчизняні підприємства орієнтовані не на винахідницьку діяльність, а в основному на забезпечення своєї продукції відповідними знаками для товарів та послуг.

3) Інтелектуальна власність вітчизняних підприємств, на жаль, не виступає сьогодні важливим інструментом впливу на ринок.

4) Незначна кількість надходжень заявок на реєстрацію та кількість зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності свідчить про те, що більшість вітчизняних підприємств не приймають активної участі у процесах створення об'єктів інтелектуальної власності.

Нами визначено, що важливого значення набуває обмеженість джерел фінансування та значні витрати на реалізацію процесів створення об'єктів інтелектуальної власності [11, с. 70].

Аналіз структури джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні у 2013 році показує, що найбільший відсоток належить власним коштам підприємств – 72,92 %. Кошти Державного бюджету – незначні. Проте використовуються також кошти іноземних інвесторів та інші джерела фінансування інноваційної діяльності – відповідно 13,10 % та 13,70 % [12].

Аналіз структури джерел фінансування інноваційної

діяльності промислових підприємств в Україні у 2017 році показує зростання частки фінансування інноваційної діяльності, а отже і процесів створення об'єктів інтелектуальної власності за рахунок власних коштів підприємств (до 84,49 % у 2017 році). Отже протягом досліджуваного періоду (2013-2017 рр.) основним джерелом фінансування процесів формування інтелектуальної власності залишаються власні кошти промислових підприємств [12].

В цих умовах зростає значення стратегічного управління фінансовою діяльністю підприємства. Науковці зазначають, що успішне функціонування вітчизняних підприємств в сучасних умовах потребує своєчасного визначення тенденцій змін фінансового стану та використання потенційних фінансових можливостей [13, с. 104].

Приєднуємось до думки О. Корольової-Казанської, яка зазначає, що стратегічне управління фінансовим забезпеченням підприємств в контексті активізації інноваційних процесів та формування інтелектуальної власності окрім раціонального використання власних коштів повинно орієнтуватись на залучення різноманітних джерел, таких як:

- довгостроковий комерційний кредит, який надається на термін реалізації інноваційного проекту, а умови кредитування залежать від кредитної установи;
- іноземні прямі інвестиції, орієнтовані на реалізацію масштабних проектів, пов'язаних з технологічним оновленням виробництва, реорганізацією та диверсифікацією діяльності підприємств;
- венчурні фонди, які фінансують реалізацію інноваційних проектів з високим рівнем ризику;
- публічна емісія акцій, яка дає змогу підприємству диверсифікувати склад акціонерів без надання

контрольного пакета акцій та підвищує ліквідність проданих акцій [14].

Висновки. Аналіз процесів формування інтелектуальної власності на вітчизняних підприємствах показав наступні негативні тенденції: відбувається скорочення кількості винаходів та корисних моделей; вітчизняні підприємства орієнтовані не на винахідницьку діяльність, а в основному на забезпечення своєї продукції відповідними знаками для товарів та послуг; інтелектуальна власність вітчизняних підприємств не стала важливим інструментом впливу на ринок; більшість вітчизняних підприємств не приймають активної участі у процесах створення об'єктів інтелектуальної власності. Визначено, що важливого значення для цих процесів набуває обмеженість джерел фінансування та значні витрати на реалізацію процесів створення об'єктів інтелектуальної власності.

Досліджена структура джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств. Виявлено, що протягом тривалого періоду основним джерелом фінансування процесів створення об'єктів інтелектуальної власності залишаються власні кошти промислових підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні організаційно-практичних положень щодо фінансового забезпечення процесів формування інтелектуальної власності підприємств, що орієнтує підприємства на раціональне використання власних коштів та можливостей, і сприяє підвищенню ефективності управління інтелектуальною власністю.

Наукові результати та розробки автора мають не тільки теоретичне, а й прикладне значення для вирішення конкретних практичних проблем на промислових підприємствах для визначення джерел фінансування

процесів формування інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Edvinsson L., Yeh-Yun Lin C. National Intellectual Capital: A comparison of 40 countries / Leif Edvinsson, Carol Yeh-Yun Lin. – Springer. – 2010. - 227 p.

2. Cohen W.M. R&D Spillovers, Patents and the Incentives to Innovate in Japan and the United States / W.M. Cohen, A. Goto, A. Nagata, R.R. Nelson, J. P. Walsh // Research Policy. – 2002. – № 31. – P. 1349-1367

3. Landes W. M. The economic structure of intellectual property law / William M. Landes, Richard A. Posner. – The Belknap Press of Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts and London, England. - 2003 – 449 p.

4. Sullivan Patrick H. Value-driven Intellectual Capital; How to convert Intangible Corporate Assets into Market Value. Wiley. – 2000. - Page 238–244.

5. Intellectual Asset Strategy at NEC: Integration of Business Strategy and Open Innovation [Electronic resource] / В Hiroaki // presentation at EPO-OECD-BMWA International Conference on Intellectual Property as an Economic Asset: Key Issues in Valuation and Exploitation, 30 June-1 July 2005, Berlin. - Mode of access: www.oecd.org/sti/ipr.

6. Бутнік-Сіверський О. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт [Електронний ресурс] / О. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2003. - №5. – С. 3-12. – Режим доступу:

<http://iv.org.ua/index2.php?kontent/naykdial/articles/article-2.php>

7. Вачевський М. В. Джерела патентної документації та патентних описів до об'єктів інтелектуальної власності / М. В. Вачевський // Актуальні проблеми економіки. - 2004.

- № 8(38). - С. 105-114.

8. Кендюхов О. В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: монографія / О. В. Кендюхов. – Донецьк : ДонУЕП, 2008. – 363 с.

9. Пічкурова З. В. Систематизація теоретичних положень та наукових поглядів на економічний зміст інтелектуальної власності / З. В. Пічкурова / Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 215–219.

10. Державна служба інтелектуальної власності України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Державна служба інтелектуальної власності України. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.uipv.org/>

11. Семенова В. Г. Чинники формування інтелектуальної власності підприємств / В. Г. Семенова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. (Серія : «Економічні науки»). – 2015. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 69-73.

12. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Азаренкова Г. М. Вдосконалення фінансової стратегії для забезпечення стабільності підприємства / Г. М. Азаренкова, О. Г. Головка, В.О. Пономаренко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2015. - Вип. 1. - С. 103-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_1_15.

14. Корольова-Казанська О. Джерела фінансування інноваційних проектів підприємства / О. Корольова-Казанська // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 5. – С. 280 – 283.